

ЦИФРОВІЗАЦІЯ НОТАРІАЛЬНИХ ПОСЛУГ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Анжела Володимирівна МЕДИНСЬКА,

приватний нотаріус

<https://orcid.org/0009-0005-2802-2652>

На сьогодні більшість державних процесів активно переходять у цифрову площину, однак нотаріальне посвідчення часто залишається осторонь комплексної діджиталізації державницьких процесів. Нотаріальні вимоги, спрямовані на підтвердження автентичності та точності документів, виглядають архаїчними у нашому цифровому світі. Історично, нотаріальне посвідчення виникло з потреби забезпечити достовірність документів, гарантувати підписання угод у присутності свідка та запобігати примусу чи залякуванню підписантів і на сьогодні такі вимоги залишаються актуальними, оскільки люди прагнуть впевненості в тому, що їхні документи є справжніми, підписані добровільно і без примусу. Функції нотаріату в суспільстві безсумнівно мають цінність, однак у сучасному світі нездатність адаптуватися до технологічних досягнень може нівелювати місію даної правової сфери діяльності. З огляду на це, очевидно, що нотаріальний процес потребує модернізації для досягнення відповідності вимогам цифрової ери.

Процес цифровізації нотаріату в Україні тісно пов'язаний з правовим регулюванням і вимагає внесення змін до законодавства, зокрема до Закону України «Про нотаріат». Для якісного оновлення чинного законодавства необхідно чітко визначити, які нотаріальні дії можуть здійснюватися за допомогою електронних сервісів, а які повинні залишатися в традиційній формі. Даний процес передусім повинен базуватися на необхідності підвищення ефективності та зручності нотаріальних послуг у сучасному цифровому світі, оскільки, як показує міжнародний досвід, такі технології успішно впроваджуються в нотаріальну практику багатьох країн, знижуючи витрати часу та ресурсів, підвищуючи прозорість і надійність нотаріальних дій.

Наприклад, у Китаї застосування інформаційних технологій у нотаріаті розпочалося у 2000 році з використання

різноманітного нотаріального програмного забезпечення, розробленого нотаріальними організаціями. Розробка та використання програмного забезпечення для нотаріату в Китаї підтримують багато аспектів нотаріальної діяльності, таких як стандартизація нотаріальних послуг, покращення можливостей надання нотаріальних послуг, збір даних про нотаріальні дії, подання документів онлайн (клієнти відвідують нотаріальні контори лише один раз), обмін інформацією про нотаріальні дії між нотаріусами для зменшення кількості перевірок, управління нотаріальною практикою, обмін з нотаріусами іншою відповідною інформацією, такою як заповіти, інтелектуальна власність [1].

У Франції електронному нотаріальному посвідченню у 2008 році передувало внесення змін до багатьох нормативних актів (наприклад, до Цивільного кодексу), а також прийняття положення про електронний підпис та електронне нотаріальне посвідчення. Відповідно до французького законодавства, нотаріально засвідчені електронні документи мають таку саму юридичну силу, як і паперові нотаріально засвідчені документи [2]. Електронне нотаріальне посвідчення у Франції робить його швидшим та ефективнішим, а нотаріальні документи можуть зберігатися довше (усі нотаріально засвідчені електронні документи зберігаються в Центрі MICEN під наглядом Вищої нотаріальної ради Франції).

Відповідно до положень Австрійського закону про нотаріат (зокрема, § 90а), нотаріуси мають можливість виконувати офіційні дії за допомогою електронних засобів зв'язку (наприклад, електронну автентифікацію, електронні нотаріальні акти, електронні заповідальні розпорядження тощо). Проте створення завірених копій в електронному форматі є неможливим, оскільки нотаріус повинен особисто оглянути оригінал документа, щоб підтвердити справжність копії. Крім того, складання документів, які вимагають особистої явки до нотаріуса не може бути виконане через електронні засоби, оскільки нотаріус повинен особисто ідентифікувати особу [3]. Дана заборона пов'язана із необхідністю забезпечення високого рівня безпеки та довіри до нотаріальних дій, оскільки в багатьох випадках саме особиста перевірка документів і особи гарантує, що автентичність і законність документів підтверджені належним чином.

Україна також здійснює ряд дій в напрямку цифровізації нотаріату. Новелою українського законодавства є передбачена Постановою №745 від 01.07.2022р. можливість перевірити оригінальність нотаріально посвідченого документа з електронним ідентифікатором (QR-кодом) в Єдиній державній електронній системі е-нотаріату, а також отримати його електронну копію можна буде онлайн за допомогою мобільного застосунку Дія [4]. Така процедура пришвидшує процес перевірки нотаріального документа (довіреності, договору оренди авто, заяви, на якій засвідчується справжність підпису) та надає надійний захист від підробок. В загальному даний процес виглядає наступним чином: спершу нотаріус створює нотаріальний документ з електронним ідентифікатором та завантажує його електронну копію, виготовлену шляхом сканування, з накладенням кваліфікованого електронного підпису, до Єдиної державної електронної системи е-нотаріату. Надалі цей документ можна буде перевірити через мобільний додаток «Дія». Для перевірки справжності нотаріального документа зацікавлена сторона (це можуть бути нотаріуси, органи державної влади, органи місцевого самоврядування та інші зацікавлені особи) має відсканувати електронний ідентифікатор у режимі реального часу за допомогою додатка «Дія» [4].

Даний підхід забезпечує ефективне використання цифрових ресурсів, зберігаючи при цьому необхідний рівень автентичності та безпеки нотаріальних документів. Використання електронного ідентифікатора та кваліфікованого електронного підпису забезпечує високий рівень безпеки і захисту від підробок, а інтеграція з мобільним додатком «Дія» спрощує доступ до перевірки документів, що сприяє зручності для користувачів та підвищує прозорість нотаріальних дій.

Підводячи підсумок, варто зауважити, що електронні засоби зв'язку та різноманітні інформаційні технології значно полегшують та прискорюють багато нотаріальних процесів, однак, слід визнати, що вони не можуть повністю замінити фізичну перевірку у випадках, де необхідна особиста ідентифікація або огляд оригіналу документа. Технології змінюють спосіб нашої взаємодії з органами влади і це вимагає переосмислення відповідності засобів захисту певній меті та користі для людей. Виважений підхід до виокремлення

нотаріальних дій, які можуть бути цифровізовані, дозволить зберегти баланс між зручністю цифрових технологій і надійністю традиційних методів нотаріальної практики. Для того, щоб ефективно інтегрувати ці технології в українську нотаріальну систему, необхідно передусім створити належне правове підґрунття та підготовки нотаріусів до роботи в умовах цифрового середовища. Таким чином, діджиталізація нотаріату в Україні потребує комплексного підходу, що включає оновлення законодавчої бази, впровадження сучасних технологій та підготовку фахівців. Це дозволить забезпечити високу якість та доступність нотаріальних послуг у цифровому суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Khanh, B.N., Linh, P.X. (2022). Electronic Notarization in the Context of Digital Transformation in Vietnam: Challenges and Recommendations. *International Transaction Journal of Engineering, Management, & Applied Sciences & Technologies*, 13(9), 13A9U, 1-13. <http://TUENGR.COM/V13/13A9U.pdf> DOI: 10.14456/ITJEMAST.2022.189
2. Гарієвська М. Діджиталізація нотаріального процесу. *Університетські наукові записки*, 2021, № 2 (80), С. 95-103. URL : <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1562442>
3. Gesamte Rechtsvorschrift für Notariatsordnung, Fassung vom 28.04.2021. Bundesministerium für Digitalisierung und Wirtschaftsstandort. URL : <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001677>
4. Про затвердження Правил формування та проведення перевірки нотаріального документа з електронним ідентифікатором: Постанова №745 від 01.07.2022р.